

УДК 371; 378; 364
ББК 88.8

Науковий вісник Ужгородського національного університету:
Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – № 26

Редакційна колегія

- Головний редактор: **Козубовська І.В.** доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри соціології і соціальної роботи УжНУ
- Заступник головного редактора: **Бартош О.П.** кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціології і соціальної роботи УжНУ
- Відповідальний секретар: **Опачко М.В.** кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки УжНУ
- Члени редколегії: **Гвоздяк О.М.** кандидат педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри німецької філології УжНУ
Завгородня Т.К. доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки УжНУ
Староста В.І. доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки УжНУ
Щербан Т.Д. доктор психологічних наук,
професор кафедри психології УжНУ
Поліщук В.А. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного
університету ім.В.Гнатюка
Поліщук Ю.Й. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
соціальної педагогіки Тернопільського національного педагогічного
університету ім.В.Гнатюка

Рекомендовано до друку Вченою Радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
протокол № 1 від 01 лютого 2013 року

Журнал включено до переліку наукових фахових видань
з педагогічних дисциплін, затвердженого постановою
Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 року.

З М І С Т

Акіншева Ірина. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	9
Акуленко Катерина. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	11
Андрющенко Тетяна. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	15
Байбакова Ольга. ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННЮ МАЙБУТНІХ ФІЗИКІВ-ДОСЛІДНИКІВ	19
Барильник-Куракова Оксана. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ФІЗИКИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	21
Бедевельська Мар'яна. СТАН СФОРМОВАНOSTІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	25
Білик Олеся. ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ОСВІТИ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЯПОНІЇ	27
Богдан Людмила. ДІАЛОГ КУЛЬТУР ТА ЕТИКЕТ МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	30
Борщ Костянтин. ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЯК ОСЕРЕДКУ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ТА ВОЛОНТЕРСТВА	32
Варга Леся. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ЧИТАННІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЯК ТЕКСТІВ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ 34	
Гаврищук І. СИСТЕМНО-СТРУКТУРНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ТЕХНІЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО РОБІТНИКА	37
Гончаренко Тетяна. НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ І ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ	41
Горішна Надія. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	45
Грабовська Тетяна, Грабовський Олександр, Палько Тетяна, Соломка Едуард. РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ	48
Грунтей Тетяна. ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНТНОГО ВИПУСКНИКА ОСНОВНОЇ ШКОЛИ	52
Гуменюк Сергій. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ	55
Данко Дана. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	57
Данюк Марія. БІОЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	60
Добош Олена. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МЕТОДИЧНОГО КАБІНЕТУ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	64
Доброштан Олена. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕРЕЖЕВОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ	67
Желанова Вікторія. КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ РЕФЛЕКСИВНИХ КОНСТРУКТІВ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИСТЕМІ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ	72
Жиленко Руслан. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОСТІ СИСТЕМИ ПРІЯТЕЛІВ В УКРАЇНІ. ДОСЛІДЖЕННЯ ОДНОГО ВИПАДКУ	75
Завгородня Тетяна. ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВНЗ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	78
Зимомря Мирослава. РОЛЬ КОШИКАРСТВА ЯК НАРОДНОГО ПРОМИСЛУ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ	81
Зобенько Наталія. ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. В. САГАРДИ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	84
Карбованець Олена. МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МІКРОБІОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ	87
Кіш-Вайда Ганна, Леган Вікторія. ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ТЕКСТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ	91
Клочко Алла. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО	

ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	93
Ковач Шандор, Дудіцька Світлана, Мадяр-Фазекаш Емілія. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	96
Козолуп Марія. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО АСПЕКТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧОГО ПРОФІЛЮ У США	98
Козубовська Ірина, Сойма Наталія. АГРЕСИВНІСЬ ЯК ФОРМА ПРОЯВУ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ	101
Коржинська Тетяна. ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ	103
Котова Ольга. РОЛЬ СПЕЦКУРСУ "ФРАКТАЛИ В МАТЕМАТИЦІ" У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ	106
Краснова Наталія. ВИДИ КОНФЛІКТІВ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ	108
Кульчицький Віталій. РОЛЬ ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ	112
Мальцев Андрій. ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ	114
Маляр Любов, Кухта Марія. ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА	117
Марфинець Надія. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА	120
Масленнікова Діана. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	123
Мешко Галина. СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я	125
Моштук Василь. РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	129
Нацюк Мар'яна. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЧИТАННІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ	132
Ніколаеску Інна. РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА	136
Новак Олена. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ	139
Опачко Магдаліна. ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ПРОФЕСОРА В.В.САГАРДИ	142
Пермінова Людмила. ФОРМУВАННЯ ОСНОВ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	145
Петришин Людмила. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ	147
Пинзеник Олена. ПРОГНОСТИЧНА ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ І ПЕРСПЕКТИВ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ	151
Повідайчик Оксана. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	154
Поліщук Віра. СТРАТЕГІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ ЯК ОСНОВА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ І МОЛОДІ	157
Поліщук Юрій. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ ДІТЬМИ	160
Попова Тетяна, Павленко Анатолій. ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО І СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	162
Попович Анна. АКАДЕМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У КОНТЕКСТІ ЗАПИТУ НА ОСВІТНІ ПОСЛУГИ	165
Порхун Іван. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА КОНТРАКТОМ В ОРГАНАХ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ	168
Постолок Марія. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	172
Пришляк Оксана. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ І МОЛОДІ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЦЧИНИ	173
Прудкий Олександр. КУЛЬТУРНО-НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	178

Рибальченко Денис. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ	181
Розман Ірина. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	185
Роман Сергій. СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ	187
Романюк І. ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИХОВАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ	191
Сідун Лариса. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В США	195
Слозанська Ганна. ІНТЕГРАЦІЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	198
Смужаниця Діана. ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ОСНОВНИЙ СКЛАДОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ	202
Соколюк Олена. СУЧАСНИЙ СТАН СФОРМОВАНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я	204
Стойка Олеся. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ США	207
Теличко Наталія. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	209
Точиліна Тетяна. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛЕКЦІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИКИ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	212
Третько Віталій. ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ВЕБ-КВЕСТІВ	215
Троцька Олена, Степанюк Алла. ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ БІО(ЕКО)ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	219
Флярковська Ольга. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	221
Чейпеш Іванна. ФУНКЦІЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ	225
Чепіль Марія, Карпенко Ореста. ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	228
Черняй Мілан. МАРКЕТИНГ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ	230
Шмба Альона. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	233
Штифурак Анатолій. ІМЕРСІЯ МОВИ КОРИННОГО НАСЕЛЕННЯ НА ГАВАЙЯХ	236

В статье на основе анализа психолого-педагогической литературы раскрыта сущность понятия "самостоятельная работа будущего судоводителя" как педагогической категории, определены критерии, показатели и уровни эффективности организации самостоятельной работы будущих судоводителей при изучении курса высшей математики.

Ключевые слова: самостоятельная работа, педагогическая категория, критерии, показатели и уровни эффективности.

On the basis of analysis of psychological and pedagogical literature the essence of the concept "self study of a future skipper" has been considered as a pedagogical category; the criteria, indicators and levels of effectiveness of organization of independent work of future navigators in the study of higher mathematics course have been provided.

Key words: independent work, educational category, criteria, indicators and performance levels.

УДК 378.011.3-051

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ РЕФЛЕКСИВНИХ КОНСТРУКТІВ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИСТЕМІ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ

Желанова Вікторія В'ячеславівна
м.Луганськ

У статті розглянуто критерії та показники сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів у процесі контекстного навчання, до яких автор відносить рефлексивну компетентність та рефлексивно обумовлені складові особистості, а саме: мотиваційну та смислову сферу, а також професійну суб'єктність майбутнього фахівця. У представленій статті виокремлюються базові критерії та сукупність відповідних їм показників. Автор ґрунтується на таких вимогах до визначення критеріїв, як об'єктивність, чіткість, охоплення найбільш суттєвих та типових ознак, розкриття через ряд показників, пріоритет показників, які характеризують виявлення якості досліджуваного явища.

Ключові слова: критерії та показники сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів, рефлексивна компетентність, мотивація, смислова сфера, професійна суб'єктність, контекстне навчання.

У сучасному освітньому просторі в Україні все більшого поширення набувають практико-орієнтовані системи освіти. Досліджуваній нами феномен контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів є відомим серед них. У попередніх працях нами було розглянуто сутнісні ознаки контекстного навчання [3], його міждисциплінарні витоки та терміносистему, обґрунтовано парадигмальні основи [4]. Ми з'ясували, що методологічне підґрунтя контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів складає парадигма, що синтезує ідеї когнітивної, особистісно орієнтованої та смислової освітніх парадигм. Ми доводимо, що такою поліпарадигмальною цілісністю є рефлексивна парадигма освіти. На підставі компаративного аналізу зазначених парадигм ми упевнились, що різні парадигми не інтерпретують дійсність по-новому. Вони трактують одні й ті ж самі її явища певним чином трансформованими й деталізованими. Ми поділяємо думку О. Бермуса, що сутність багатьох освітніх парадигм є у своїй основі фактично ідентичні явища і процеси, а відмінності в назвах визначаються особливостями використовуваних підходів [2]. На підставі позиції І. Зимньої [5] щодо перспективності поліпідхідності сучасної освіти ми наполягаємо, що стосовно нашого дослідження це є такі підходи: системний, діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний, контекстний, компетентнісний, суб'єктний, середовищний, задачний. У нашому дослідженні ми обґрунтовуємо рефлексивно-контекстний підхід. Ми вважаємо, що об'єднання

й переосмислення даних парадигм, а також наукових підходів з домінуванням рефлексивної парадигми освіти та рефлексивно-контекстного підходу можливе саме в межах контекстного навчання. Оскільки провідним джерелом змісту контекстного навчання є майбутня професійна діяльність, а його провідною одиницею є проблемна ситуація, що стимулює процес мислення студента, який регулюється рефлексивно-антиципаційними механізмами. Результативно-цільовою основою контекстного навчання ми вважаємо формування рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів. При цьому очевидно є проблема з'ясування критеріїв та показників їх сформованості у межах контекстного навчання.

Якнайповніше питання щодо формування критеріального апарату певних досліджень викладено у роботах Н. Кузьміної, де пропонується використовувати базовий критерій і сукупність показників. Подібний підхід поділяє А. Маркова. Сильною стороною цього підходу є відсутність строгого розділення критеріїв і показників, що додає їх взаємозв'язкам велику гнучкість і рухливість. Різні аспекти проблеми контекстного навчання розробляються в працях А. Вербицького та представників його наукової школи, а саме: концептуальні положення й сутність контекстного навчання (А. Вербицький); формування професійної компетентності в умовах контекстного навчання (О. Ларіонова, О. Полова, К. Шапошніков); використання ідей інтеграції в контекстному навчанні (О. Ларіонова, В. Теніцева); реалізація діяльнісного підходу до засвоєння соціального досвіду та розвитку особистості майбутнього фахівця в контекстному навчанні (І. Тіханкіна); психологічні основи контекстного навчання (Т. Дубовицька, Н. Жукова); формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості майбутнього фахівця в процесі контекстного навчання, зокрема, особистісної та професійної спрямованості (Ю. Верхова); пізнавальної та професійної мотивації (Н. Башаєва, В. Кругліков); розвиток самоактуалізованої особистості (Т. Дубовицька); провідні організаційні форми контекстного навчання (Е. Андреева, Н. Борисова, В. Вербицький, К. Гамбург, О. Ларіонова). Феномен педагогічної рефлексії є одним з найбільш досліджуваних. У сучасній педагогіці та психології виокремлюється наступні наукові напрями, пов'язані з педагогічною рефлексією: розкривається залежність креативності вчителя від рівня педагогічної рефлексії (Б. Вульф, В. Кан-Калік, Ю. Кулюткін, Н. Посталюк); вивчається вплив педагогічної рефлексії на продуктивність професійної діяльності вчителя (К. Абульханова-Славська, О. Анисімов, О. Бодальов, А. Деркач,

І. Семенов, С. Степанов); аналізується взаємозв'язок педагогічної рефлексії з професійною компетентністю, самоосвітою й інноваційною діяльністю вчителя (А. Маркова, Л. Подимова, В. Стасьонін); особлива увага приділяється розробці змісту рефлексивно-перцептивних умінь учителя (С. Кондратьєва, Н. Колмак, Л. Митіна). Вагомими у контексті нашого дослідження є праці О. Поліщук щодо феномену рефлексивної компетентності. Проте, при такій високій зацікавленості рефлексивною проблематикою, а також різними аспектами контекстного навчання, питання, що пов'язані з дослідженням процесу формування рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів у межах контекстного навчання у ВНЗ, зокрема критеріїв та показників зазначеного феномену залишаються поза увагою науковців.

Метою статті є з'ясування критеріїв та показників сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів у межах контекстного навчання.

Визначаючи критерії та показники зазначеного феномену, зауважимо, що поняття критерій розуміється як засіб для порівняння, ознака, на основі якої виставляється оцінка, визначення або класифікація чогось, мірило оцінки [10]. Тобто, критерій – це матеріалізована ознака, за допомогою якої оцінюється ступінь досягнення певної мети [1]. При цьому необхідно брати до уваги й той факт, що поняття „критерій“ за своїм обсягом ширше, ніж поняття „показник“ і що останній входить до нього як складова частина та є компонентом критерію. Показник як компонент критерію служить типовим та конкретним виявленням сутності якостей процесу чи явища, який підлягає виміренню. Разом із тим, пріоритет належить тим показникам, які характеризують виявлення якості [9].

При визначенні критеріїв необхідно дотримуватися певних вимог, які можуть бути сформульовані наступним чином: критерій повинні бути об'єктивними; включати суттєві, основні моменти явища, яке досліджується; охоплювати типовий бік явища; формуватися ясно, коротко, точно; вимірювати саме педагогічне перевірени дослідник [7].

Цю думку розвивають також І. Ісаєв, наголошуючи, що головні вимоги до визначення й обґрунтування критеріїв, які застосовують у теорії й практиці педагогічної освіти, необхідно доповнювати методами, які відображають специфіку професійно-педагогічної культури:

- а) критерії повинні бути розкриті через ряд якісних ознак (показників), за мірою виявлення яких можна судити про більший чи менший ступінь прояву даних критеріїв;
- б) критерії повинні відображати динаміку вимірюваної властивості й культурно-педагогічному просторі;
- в) критерії повинні, по можливості, охоплювати основні напрямки педагогічної діяльності;
- г) критерії повинні відображати основні закономірності становлення особистості;
- д) за допомогою критеріїв повинні встановлюватися зв'язки між усіма компонентами системи, яку досліджують;
- е) якісні показники повинні виступати у єдності з кількісними.

Крім того, критерії повинні бути розкриті через ряд специфічних ознак, які відображають усі структурні компоненти [6].

Відтак, ми розуміємо критерій як ознаку, за допомогою якої вимірюється рівень сформованості рефлексивних конструктів майбутнього вчителя початкових класів, а показник – як компонент критерію, що характеризує типові особливості та ступінь якості зазначеного феномену, що є результативно-ціннісною основою контекстного навчання.

Зазначимо, що до рефлексивних конструктів ми відносимо рефлексивну компетентність та рефлексивно обумовлені складові особистості майбутнього вчителя початкових класів, а саме: мотивацію, смислову сферу, а також професійну діяльність. Отже, розглянемо їх критерії та показники.

Рефлексивна компетентність. У нашому дослідженні ми вважаємо доцільним розглядати зазначений феномен у двох аспектах. Підставою першого є відоме у психолого-педагогічній теорії виокремлення певних видів педагогічної рефлексії (І. Семенов, С. Степанов, І. Стеценко). Тобто у цій площині критеріями сформованості рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів є особистісна, міжособистісна, методологічна та предметно-функціональна рефлексія. При цьому показниками особистісної рефлексії є переосмислення і корегування своєї свідомості, діяльності та спілкування; міжособистісної – самопізнання, здійснюване шляхом проникнення у внутрішній світ іншої людини для розуміння і оцінювання себе; методологічної – аналіз, оцінювання і корегування педагогічних теорій, власної діяльності, сприйняття її іншими; предметно-функціональної – осмислення всіх аспектів своєї професійної діяльності.

Основою розуміння другого аспекту рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкових класів є структурно-діяльнісна ознака. У цьому випадку зазначений феномен ми визначаємо як інтегровану характеристику особистості майбутнього вчителя, що представлена сукупністю компонентів, адекватних рефлексивній діяльності. Відповідно до цієї позиції ми виокремлюємо мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний критерії сформованості рефлексивної компетентності. При цьому показниками мотиваційно-ціннісного критерію є мотивоване, ціннісне ставлення, установка до рефлексивної діяльності, позитивна, відкрита Я-концепція; когнітивного – спеціальні, психолого-педагогічні, диференційно-психологічні, соціально-психологічні, аутопсихологічні знання як теоретична основи рефлексивної компетентності; операційно-діяльнісного – система рефлексивно-аналітичних умінь, пов'язаних з самопізнанням і розумінням іншого, самооцінкою й оцінкою інших людей, самоінтерпретацією та інтерпретацією іншого, аналізом, проектуванням та корекцією педагогічних технологій і власної діяльності, що відповідно до класифікації Н.Кузьміної представлені гностичними, соціально-перцептивними, проектувально-конструктивними, організаторськими, комунікативними вміннями.

Мотивація. Ми вважаємо доцільним розуміння мотиву як складного інтегрованого ієрархізованого утворення особистості, що інтегрує цілі, потреби, спонукання, внутрішню позицію особистості, її „потребовий стан“, певні емоції, особистісні диспозиції, оцінювальні відношення, а мотивації – як багаторівневого, багатокомпонентного, ієрархізованого динамічного утворення особистості, що містить систему мртівів, а також ситуативних чинників, що спонукають діяльність. Визначаючи критерії сформованості мотивації, ми враховували представлені у психолого-педагогічній літературі різноманітні мотиваційні характеристики, що умовно об'єднані у дві провідні групи: 1) змістовні, що пов'язані з сутністю діяльності; 2) динамічні, що розкривають процесуальні аспекти мотивів. Зазначені характеристики інтегруються в показниках, що характеризують якісні особливості мотивації, а саме: розвиненість, тобто широта (відбиває різноманітність мотиваційних факторів), гнучкість (відбиває динамічні характеристики взаємодії та взаємозмінюваності різних мотивів), упорядкованість (ступінь організованості її структури). Отже, мотивація не є статичним утворенням, а має функціональну динаміку протягом здійснення діяльності. У зв'язку з цим розгляд проблеми формування мотивації в контекстному навчанні містить як змістовні, так й динамічні аспекти. При цьому перший спрямований на з'ясування змісту мотивації майбутнього фахівця, а другий – на дослідження процесу трансформації мотивів у технології контекстного навчання.

Відтак, на підставі зазначених положень ми виокремлюємо змістовні, динамічні, якісні критерії сформованості мотивації майбутнього вчителя початкових класів. При цьому показниками змістовного критерію є пізнавальні, професійні та соціаль-

ні мотиви; динамічного – виникнення й усвідомлення спонуки, прийняття мотиву, реалізація мотиву, закріплення мотиву, актуалізація спонуки; якісного – розвиненість, гнучкість, упорядкованість.

Смисли. Відомо, що саме вони є тією інстанцією, яка підпорядковує собі інші життєві прояви особистості (О. Леонтьєв). Досліджуючи проблему контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів, ми вважаємо, що саме в цій освітній системі відбувається перехід на особистісно-смыслову парадигму освіти й створюються реальні умови для реалізації смислоутворювального контексту. На підставі наукових підходів Д. Леонтьєва [8] ми вважаємо критеріями сформованості смислової сфери особистості майбутнього фахівця смислоутворювальні мотиви, особистісні смисли, смислові установки, що є ситуативними смисловими структурами; а також смисловою диспозицію, смисловий конструкт, особистісну цінність як стійкі смислові структури.

Професійна суб'єктність. Ми визначаємо зазначений феномен як інтегровану професійно важливу якість особистості, що забезпечує цілеспрямовану й оптимальну реалізацію своїх психічних, особистісних ресурсів для розв'язання професійних та життєвих завдань, що проявляється у прагненні до самовизначення, самодетермінації, саморегуляції та самовдосконалення у професійній діяльності. Розглянутий феномен відбиває активно-вибіркове, ініціативно-відповідальне, перетворювальне ставлення до явищ професійно-педагогічної діяльності, самого себе, до світу і життя в цілому. Критеріями професійної суб'єктності вчителя початкових класів ми вважаємо суб'єктну професійну позицію, педагогічну активність, здатність до рефлексії, антиципацію. Відповідно показниками суб'єктної профе-

сійної позиції є система „суб'єктних“ відносин учителя, а саме: ставлення до учня як до суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання, а також ставлення до себе як до суб'єкта власної діяльності. Показники педагогічної активності складає ініціативність, усвідомленість, ситуативність, надситуативність, інтегративність. Критерій здатності до рефлексії представлений такими показниками, як здатність аналізувати та розуміти власні дії; здатність до самопізнання; здатність аналізувати та розуміти педагогічну діяльність. Показниками сформованості антиципації є вміння прогнозувати й передбачувати результати своєї активності, а також взаємодії з учнями.

Відтак, у визначенні критеріїв та показників ми ґрунтувалися на положеннях рефлексивної парадигми освіти, що є поліпарадигмальною цілісністю когнітивної, особистісної та смислової парадигми освіти. У цій роботі вагомими для нас також були ідеї діяльнісного, компетентнісного, суб'єктного, контекстного наукових підходів. Представлені критерії відбивають сутнісні та типові ознаки рефлексивної компетентності, мотивації, смислів та професійної суб'єктності майбутнього вчителя початкових класів. Вони розкриваються через низку показників. При цьому очевидним є пріоритет показників, що характеризують виявлення якості досліджуваного явища. Представлені критерії та показники є підґрунтям діагностичної роботи на всіх етапах експериментальної частини дослідження. Проте, у поданій статті ми розглянули лише узагальнені критерії та показники. Зазначені нами показники потребують подальшого уточнення відповідно певним етапам контекстного навчання, що збігаються з динамікою руху діяльності студентів, а саме: навчальної діяльності академічного типу, квазіпрофесійної діяльності, навчально-професійної діяльності.

Література і джерела

1. Алексеев Б. М. Введение в основы научных исследований : (науч.-теорет. анализ, результат, рек.) / Б. М. Алексеев. – Хмельницкий, 1993. – 67 с.
2. Бермус А. Г. Контекст и структура парадигмального подхода в современной теории образования / А. Г. Бермус [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.ebiblioteka.lt/resursai/Uzsienio%20leidiniai/MFTI/2000/003.pdf.
3. Желанова В. В. Сутнісні ознаки та зміст контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів / В. В. Желанова // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. LYPI. Частина I. – Херсон : Айлант, 2011. – С. 245 – 249.
4. Желанова В. В. Парадигмальні основи контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів / В. В. Желанова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 15 (226) серпень. – С. 262 – 272.
5. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический аспект) / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 20–27.
6. Исаев И. Ф. Школа как педагогическая система: основы управления / И. Ф. Исаев. – Белгород : Изд-во БелГУ, 1997. – 144 с.
7. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых / Ю. Н. Кулюткин. – М. : Просвещение, 1985. – 128 с.
8. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.
9. Монахов Н. И. Изучение эффективности воспитания: теория и методика : (опыт эксперимент. исслед.) / Н. И. Монахов. – М. : Педагогика, 1981. – 69 с.
10. Энциклопедический словарь : в 2 т. / [ред. Б. А. Введенский]. – М. : Сов. энцикл., 1963. – Т. 1 : А–Маскарон. – 656 с.

В статье рассмотрены критерии и показатели сформированности рефлексивных конструктов будущего учителя начальных классов в процессе контекстного обучения, к которым автор относит рефлексивную компетентность и рефлексивно обусловленные компоненты личности, а именно: мотивационную и смысловую сферу, а также профессиональную субъектность будущего специалиста. В представленной статье выделяются базовые критерии и совокупность соответствующих им показателей. Автор основывается на таких требованиях к определению критериев, как объективность, четкость, охват наиболее существенных и типовых признаков, раскрытие через ряд показателей, приоритет показателей, которые характеризуют выявление качества исследуемого явления.

Ключевые слова: критерии и показатели сформированности рефлексивных конструктов будущего учителя начальных классов, рефлексивная компетентность, мотивация, смысловая сфера, профессиональная субъектность, контекстное обучение.

Criteria and indexes of formed reflective constructs of future teacher of initial classes in the process of context studies have been considered, to which the author refers the reflective competence, reflexively conditioned components of a personality, namely: motivational and semantic sphere, professional subjectness of future specialist. In the presented article base criteria and aggregate of indexes are selected as their constituent. An author ideas are based on such requirements to determine the criteria of objectivity, clearness, scope of the most substantial and typical signs, disclosed through the row of indexes, priority of indexes, which characterize the exposure of quality of the investigated phenomenon.

Key words: criteria and indexes of formed of reflective constructs of future teacher of initial classes, reflective competence, motivation, semantic sphere, professional subjectness, context studies.

